

นิทานพื้นบ้าน

นำเสนอเมื่อ : 13 มี.ค. 2552

นิทานพื้นบ้าน

คุณค่าของการศึกษานิทานพื้นบ้าน

นิทานพื้นบ้านเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของคนไทยสืบทอดกันมาหลายชั่วอายุคนมี

คุณค่าต่อคนในสังคมด้านต่าง ๆ ดังนี้

1. คุณค่าด้านอารมณ์

การเล่นนิทานมีจุดมุ่งหมายสำคัญให้ความเพลิดเพลินแก่ผู้ฟัง นำผู้ฟังไปยังโลก

แห่งความมหัศจรรย์ ดินแดนที่วิเศษ ดินแดนที่แปลก ๆ ไม่มีในชีวิตจริง เต็มไปด้วยอิทธิฤทธิ์

ปาฏิหาริย์และสัตว์ประหลาด ตัวละครในนิทานมีทั้งมนุษย์ อมนุษย์ ล้วนแล้วแต่เป็นภาพจำลองของมนุษย์ทั้งสิ้น มีทั้งดีและเลว กลาหาญและขี้ขลาด เสียสละและเห็นแก่ตัว การฟังนิทานทำให้ได้เรียนรู้มนุษย์หลายบุคลิก ผู้ฟังได้เพลิดเพลินสนุกสนานไปกับเรื่องราวต่าง ๆ หลากหลากรส ซึ่งทำให้ผู้ฟังมีความสุขและมีความหวังในการดำรงชีวิต เช่น นิทานเรื่องต่อไปนี้

เรื่องขอดูเจ้าสาว

ครั้งหนึ่งนานมาแล้ว มีหนุ่มสาวคู่หนึ่ง ต่างศาสนากัน ฝ่ายชายเป็นชาวพุทธ ฝ่ายหญิง

เป็นชาวคริสต์ มีความรักต่อกันจึงตกลงแต่งงานกัน ตอนเช้าทำพิธีทางศาสนาตามประเพณีพุทธ

ที่บ้านฝ่ายชาย ตอนสายมาทำพิธีที่โบสถ์ศาสนาคริสต์ เจ้าสาวต้องมีผ้าปิดหน้ามาเข้าโบสถ์

พอพิธีจวนจะเสร็จ เจ้าบ่าวถามบาทหลวงว่า “มีค่าใช้จ่ายอะไรหรือไม่ครับ” บาทหลวงบอกว่า “ก็มีค่าธรรมเนียมเล็ก ๆ น้อย ๆ ตามความสวยของเจ้าสาว ถ้าเจ้าสาวสวยก็เยอะหน่อย ถ้าเจ้าสาวไม่ค่อยสวยก็น้อยหน่อย” เจ้าบ่าวลวงกระเป๋ากางเกง แล้วยื่นเงินให้บาทหลวง จำนวน 1 บาท บาทหลวงเกิดความสงสัย จึงขอเปิดดูหน้าเจ้าสาว ในที่สุดบาทหลวงก็เลยลวงกระเป๋ากางเกง

ของตัวเอง เอาเงินทอนคืนให้เจ้าบ่าว 50 สตางค์ (ประครอง จันทอง : 2547)

เรื่องอบรมดนตรี

สามีไปอบรมดนตรีหลายวัน พอกลับมาถึงบ้าน ก็นอนอยู่ข้างภรรยา ด้วยอาการ อารมณ์ดี ในใจนั้นมีแต่เสียงเพลงเสียงดนตรี ก็เลยเอามือไปสะกิดที่เอวภรรยาพรอุมทำเสียงเพลงเสียงสูง ๆ ว่า “กิ๊ก มะลิก กิ๊ก กิ๊ก” ฝ่ายภรรยายังไม่มีอาการรวมกันนอนนิ่งเฉย สามีใช้นิ้วไต่ไปไกล ๆ สะดือภรรยาพรอุมร้องเป็นเพลงเสียงสูงว่า “กิ๊ก มะลิก กิ๊ก กิ๊ก” ฝ่ายภรรยาพอสามีจีไปที่

21

สะดือก็เกิดอารมณ์ร่วมรู้สึกดี ๆ ก็เลยบอกสามีว่า “ต่ำลงอีกนิดซิพี่” สามีเข้าใจว่าภรรยาบอกให้ทำเสียงเพลงต่ำลงกว่าเดิมอีกก็เลยพูดเสียงต่ำ ๆ ว่า “กิ๊ก มะลิก กิ๊ก กิ๊ก” (ประครอง จันทอง : 2547)

เรื่องเมียสอบบรรจุ

ครั้งหนึ่งนานมาแล้ว มีศึกษาธิการท่านหนึ่ง มีภรรยาเรียนจบครูมา ให้สอบบรรจุที่ไร ก็ไม่ได้สักที ทั้ง ๆ ที่ทุกครั้งเธอสอบผ่านขอเขียนเป็นประจำ ในปีนั้นสำนักงานศึกษาฯก็ได้จัด สอบบรรจุครูเช่นเดิม เมียของท่านศึกษาคู่นี้ก็ไปสมัครสอบกับเขาด้วย เธอก็สอบผ่านขอเขียนอีก ท่านศึกษาอยากจะให้เมียสอบครูได้บางก็เลยขอเป็นกรรมการสอบสัมภาษณ์เอง พอถึงวันสอบสัมภาษณ์ กรรมการก็นั่งรอผู้สอบอยู่ในห้องสอบที่จัดเตรียมไว้ กรรมการก็เรียกผู้สอบ ผ่านขอเขียนเขาสอบสัมภาษณ์ที่ละคน ๆ จนกระทั่งถึงภรรยาของท่านศึกษา พอภรรยาท่านศึกษาเขาไปในห้องสอบ ยืนต่อหน้ากรรมการผู้สอบสัมภาษณ์ ท่านศึกษาก็เอ่ยปาก ”เชิญนั่ง” อย่างสุภาพ ส่วนภรรยาที่แปลกใจสงสัยว่าเอะอยู่ที่บ้านไม่เห็นพูดอย่างนี้เลย ก็เลยชายหางตาดูสามีพรอุมพูดว่า “ดูย!” แทนที่จะกล่าว “ขอบคุณค่ะ” ท่านศึกษาก็พูดต่อไปว่า “ชื่ออะไรเรา” ภรรยาจึงแสดงอาการงมมากยิ่งขึ้น ชายตามองสามีอีกพรออมพูดว่า “ดูย ๆ !” ท่านศึกษาถามอีกคำถามหนึ่งว่า “แต่งงานหรือยังละเรา” ฝ่ายภรรยาเกิดความมึนงงว่าเอะ ! ก็นอนอยู่ด้วยกันทุกคืนทำไมถามเช่นนั้น ก็เลยชายตาถอนวับสามีเขาให้พรออมพูดว่า “ดูย ๆ ๆ !” (ประครอง จันทอง : 2547)

2. คุณค่าด้านความคิด

นิทานส่วนใหญ่มีจุดมุ่งหมายแฝงในด้านการให้ข้อคิดและคติเตือนใจ นิทานช่วย

ขัดเกลาสมุทัยของสังคมให้เป็นไปตามบรรทัดฐานและค่านิยมของสังคมที่วางไว้ เช่น นิทานมีจุดมุ่งหมายชี้ให้เห็นค่านิยมของการทำดีได้ดีทำชั่วได้ชั่ว มีเมตตากรุณาต่อสัตว์โลก รู้จักพิจารณารอบคอบก่อนตัดสินใจ ข้อคิดเหล่านี้ผู้ฟังจะซึมซับโดยไม่รู้ตัว เช่น นิทาน ต่อไปนี้

22

เรื่องเชียงเมี่ยงขอดิน

ครั้งหนึ่งนานมาแล้ว เชียงเมี่ยงเป็นคนที่ได้รับความโปรดปรานจากพระราชชาย่างมาก ถึงขั้นที่ว่าเชียงเมี่ยงอยากได้อะไร ขออะไรก็จะพระราชทานให้ทั้งสิ้น วันหนึ่งเชียงเมี่ยงไปขอพระราชทานที่ดินจากพระราชชายา พระราชชายาก็ถามว่าจะเอามากเท่าไร เชียงเมี่ยงก็ทูลว่า “เอาเท่าที่แมวดินตาย” พระราชชายาก็นึกว่าที่ที่เท่าแมวดินตายนั้นคงไม่มากอะไร จึงตกลงพระราชทานให้ตามที่ขอ พอได้รับอนุญาต เชียงเมี่ยงก็จับแมวมาหนึ่งตัว เอาเชือกผูกเอวแมว แล้วไขแสตีวิ่งไล่ตามแมวไป แมวก็วิ่งและจับก็วิ่งออกไปไกล เชียงเมี่ยงก็วิ่งไล่ตามไปเรื่อย ๆ จนกระทั่งแมววิ่งอ้อมกลับมาขาดใจตายต่อหน้าพระราชชายา เชียงเมี่ยงก็ทูลว่าทั้งหมดนี้เป็นที่ของตนที่ขอพระราชทาน พระราชชายาไม่รู้อะไรจำใจจำเป็นต้องยกให้ เพราะเป็นกษัตริย์ตรัสแล้ว ไม่คืนคำ เชียงเมี่ยงเลยได้ที่ดินเท่าที่แมวดินตายหลายสิบไร่ (มี จันทะคง : 2540)

เรื่องเซียงเมียงเลี้ยงน้อง

ครั้งหนึ่งเซียงเมียงได้รับมอบหมายจากพ่อแม่ว่าให้ดูแลน้องเวลาพ่อแม่ไปทำไร่ทำสวน เซียงเมียงดูแลน้อง น้องขี้ น้องเยียวก็ดูเฉยไม่ได้ทำความสะอาดไหน้อง พ่อแม่กลับมาเห็นน้อง มีขี้เลอะเต็มตัวแม่ก็ดูว่าไม่ดูแลน้อง เซียงเมียงก็ว่าให้ดูก็ดูแล้วไม่ได้บอกให้ทำนี่ วันหลังแม่เลยสั่งความอย่างดีว่า ถาน้องขี้น้องเยียวให้ล้างทองล้างใสไหน้องด้วย เซียงเมียงรับคำ พ่อแม่ก็ไปทำงานในไร่

ตกบ้ายน้องขี้ในอุ้เบื้อนไปหมด

เซียงเมียงก็จับน้องมาแหวกทองล้างทองล้างใสไหน้องตามที่แม่สั่งทุกประการแล้วเอาน้องลงนอนในอุ้เช่นเคย พอพ่อแม่กลับมา เห็นน้องยังนอนไม่ตื่นก็ไปดู ตกใจมากเมื่อเห็นลูกนอนตายคิดว่าหนอยอยู่ในอุ้ ถูกผาทองผาใสล้างจนหมด ก็เรียก เซียงเมียงมาดา จะทุบตีเซียงเมียง เซียงเมียงเลยบอกว่าตนเองได้ทำตามที่คุณแม่สั่งทุกประการ จะตีตนได้อย่างไร แม่ก็ว่า “แม่ไม่ได้บอกให้ฆ่าน้อง” เซียงเมียงก็ว่า ตนเองไม่ได้ฆ่า แม่บอก ให้ล้างทองล้างใสไหน้องตนเองก็ล้างทองล้างใสไหน้องตามที่แม่บอก จะผิดได้อย่างไร แม่เลยว่า “ไอ่นี้มันชื่อจริง ๆ จนกูต้องเสียลูกไปตั้งคน” (มี จันทะคง : 2540)

23

3. คุณค่าด้านสติปัญญา

นิทานพื้นบ้านเป็นคลังความรู้ที่บรรพบุรุษสั่งสมมาหลายชั่วอายุคน จึงมีคุณค่า

โดยให้เกิดภูมิรู้ สติปัญญาด้านต่าง ๆ ดังนี้

3.1 ความรู้เกี่ยวกับความเป็นมาของชุมชน เช่น ตำนาน นิทานประจำถิ่น จะบอก

ให้รู้ว่าชุมชนนี้มีที่มาอย่างไร แม้จะมีการเสริมเติมแต่งเนื้อเรื่องเข้าไปบ้าง ก็ยังปรากฏร่องรอย ความเป็นมาของกลุ่มชน เช่น ตำนานอูรังคะตู่ นิทานเรื่องผาแดงนางไอ่ หรือตำนานหนองหานหลวง เป็นต้น

3.2 ความรู้เกี่ยวกับความเชื่อขนบธรรมเนียมประเพณีที่ปฏิบัติในชุมชน นิทาน

ประเภทเทวดำนานและนิทานอธิบายเหตุ อธิบายขนบธรรมเนียมประเพณีต่าง ๆ ที่ชุมชนเชื่อถือและปฏิบัติ เช่น เทวดำนานเรื่องพญาคันคาก ตัวเอก คือ คันคาก (คางคก) พบริวารไปสู่รบกับพญาแถนจนชนะ พญาแถนแพจึงยอมส่งฝนมาให้โลกมนุษย์เมื่อถึงฤดูกาล เพาะปลูก

โดยตกลงว่าเมื่อเห็นสัญญาณการจุดบั้งไฟจากโลกมนุษย์แถนก็จะส่งฝนมาให้ ดำนานเรื่องนี้เป็นการอธิบายพิธีกรรมแห่บั้งไฟของชาวอีสานและชาวเหนือ หรือเป็นพิธีขอฟ้าขอฝนเพื่อให้ ฝนตกต้องตามฤดูกาล

นิทานที่อธิบายประเพณีสงกรานต์ เล่าว่าท้าวทิลพรหมแพ้นัญญาธรรมบาล ถูกตัดศีรษะและให้ธิดาทิ้งเจ็ดผลัดเปลี่ยนเวียนกันนำศีรษะของบิดา ออกแหแหนรอบเขา พระสุเมรุ ตามความเชื่อของไทย

3.3 ความรู้เกี่ยวกับธรรมชาติและสภาพแวดล้อม นิทานประเภทนิยายและนิทาน

อธิบายเหตุแสดงให้เห็นความสนใจต่อธรรมชาติ แสดงให้เห็นความพยายามอธิบายธรรมชาติ รอบ ๆ ตัวตามความรู้ที่มีอยู่ แม้การอธิบายในนิทานจะไม่ใช่วิทยาศาสตร์ แต่ก็แสดงให้เห็นความเอาใจใส่ต่อธรรมชาติ พยายามหาเหตุผลในระดับหนึ่งมาตอบสนองความอยากรู้อยากเห็น เช่น อธิบายการเกิดโลกและจักรวาล การเกิดจันทรุปราคา และยังแสดงความช่างสังเกต ของมนุษย์อีกด้วย

3.4 ความรู้เกี่ยวกับการดำเนินชีวิต นิทานเป็นการถ่ายทอดประสบการณ์

ในการดำเนินชีวิตวิธีการหนึ่ง ชีวิตตัวละครในนิทานเป็นอุทาหรณ์ที่ดีแก่ผู้ฟัง เช่น ความโง่เขลา ความฉลาด ความโลภ ความอิจฉาริษยา นิทานหลายเรื่องได้เสนอวิธีการปรับตัวและ การเอา ตัวรอดในสังคม การฟังนิทานจึงเป็นการเรียนรู้วิธีการปฏิบัติต่อกันเพื่ออยู่อย่างสันติในสังคม

4. คุณค่าด้านภาษา นิทานได้รับการถ่ายทอดทางมุขปาฐะ จนกระทั่งการเขียน

การพิมพ์เจริญขึ้น จึงได้มีการบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษร ดังนั้นคุณค่าด้านภาษาจึงมี 2 ประการคือ

4.1 ภาษามุขปาฐะ เป็นภาษาพูดที่สื่อสารกันในระดับท้องถิ่น คำและสำเนียงภาษา

จึงแตกต่างไปจากภาษาเขียน
ภาษาพูดเป็นภาษาที่ถ่ายทอดอารมณ์ความรู้สึกได้อย่างลึกซึ้งกว่าภาษาเขียน

4.2 ภาษาลายลักษณ์ นิตานได้รับการเรียบเรียงผ่านการกลั่นกรองของผู้เรียบเรียง

อีกทอดหนึ่งภาษาที่ใช้แม้บางคำยังคงภาษาถิ่นไว้เพื่อคงความหมาย ความสละสลวย
การลำดับเรื่องและลำดับความคิดเป็นระบบกว่าภาษามุขปาฐะ

ภาษาที่ปรากฏในนิทานบางคำไม่มีใช้ในปัจจุบัน บางคำใช้ภาษากลางแทนคำและ

สำนวนดั้งเดิมจึงมีปรากฏในภาษาถิ่นที่ชาวบ้านใช้ในการเล่านิทานเท่านั้น